

«Ἀβραάμ ἐγέννησε τόν Ἰσαάκ ...»

(Ματθ. α', 1-25)

● **Τοῦ Νίκου Νικολαΐδη,**
Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

κούγοντας καί φέτος, τήν Κυριακή, ὅπως καί τίς προηγούμενες χρονιές, τό πρό τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως εὐαγγέλιο, ἴσως, σέ ὀρισμένους, καί μάλιστα στους συνειδητούς ἀκροατές του, νά προέκυψαν κάποιες ἀπορίες. Αὐτές θά προσπαθήσομε νά προσεγγίσομε, στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ.

Καί ὡς πρώτη ἐπισημαίνουμε: Γιατί παρατίθεται αὐτή ἡ μακροσκελής γενεαλογία περὶ τοῦ Χριστοῦ; Πῶς αὐτή διασώθηκε καί ποιός ὁ σκοπός;

Ἡ ἀπάντηση, κατ' ἀρχήν, εἶναι ὅτι ἡ γραπτή διατήρηση γενεαλογικῶν δένδρων ἀποτελοῦσε ἱστορική πρακτική στους Ἑβραίους. Καί ἡ παράδοση τούτη ἐνισχυόταν, ἐξαιτίας τῶν προφητειῶν περὶ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Μεσσία Χριστοῦ. Ἐτσι κάθε ἑβραϊκή οἰκογένεια, καί ἰδιαίτερα οἱ ἐπισημότερες, τρέφοντας καί τήν προσδοκία μήπως ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἀπόγονός της, κρατοῦσε τίς γενεαλογίες.

Ὁ Ματθαῖος, τίς σχετικές εἰδήσεις γιά τό γενεαλογικό δένδρο τοῦ Χριστοῦ, μᾶλλον τίς δανεῖζεται ἀπό τόν κύκλο τοῦ μνήστορα Ἰωσήφ καί μᾶς παραθέτει τή βασιλική καταγωγή του. Ἐνῶ ὁ Λουκάς, τίς ἀνάλογες πληροφορίες του, ἀντλεῖ πολύ πιθανό ἀπό τή Θεοτόκο, καί καταγράφει τήν πραγματική γενεαλογική καταγωγή τοῦ Χριστοῦ, ἀνάγοντάς τιν μάλιστα στόν Ἀδάμ (Λουκ. γ' 23-38).

Πέρα ὅμως ἀπό τά πιό πάνω, ἡ πρόταξη στό εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τοῦ Χριστοῦ, μέσα ἀπό τό ὅποιο παρελαύνουν ὡς

πρόγονοί του, ὄχι μόνο Ἑβραῖοι ἀλλά καί ἐθνικοί, καί ἀκόμη ἡ καταχώριση καί προγόνων τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει ἄτυπη ζωή, ἀποσκοπεῖ ἀπό τή μιά στό νά διατρανώσει τήν ἀλήθεια ὅτι ὁ Χριστός δέν κατάγεται μόνο ἀπό Ἑβραίους ἀλλά τό κατά σάρκα τό ὀφείλει καί στους ἐθνικούς καί ἔτσι ἀποβαίνει ὁ Χριστός ὁ οἰκουμενικός διδάσκαλος· ἀπό τήν ἄλλη ὁ Ματθαῖος μᾶς διδάσκει ὅτι «οὐ δεῖ ἐπαισχύνεσθαι τοὺς προπάτορας· καί ἀκόμη ὅτι παραγένονεν ὁ Χριστός οὐχ ὡς κριτής, ἀλλά ὡς ἰατρός», κατὰ τόν ἱερό Χρυσόστομο.

Ἰδιαίτερα ἡ ἀναφορά τοῦ Ματθαίου ὅτι ὁ Χριστός εἶναι «υἱὸς Δαβίδ» καί ὄχι υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ἀξιοσημείωτη. Καί ἐξεπλήττες τό καταγράφει αὐτό. Γιά νά ἐπισημάνει καί νά φωτίσει καί νά πείσει, κυρίως τοὺς ὁμοεθνεῖς τοῦ Ἑβραίου, γιατί πρὸς αὐτοὺς κυρίως ἀπευθύνεται, πῶς ὁ Χριστός εἶναι ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσαν καί τὸν ἀνέμεναν, ὅτι δηλαδή εἶναι πράγματι ὁ γόνος τοῦ Δαβίδ. Ἐπομένως αὐτὸς εἶναι ὁ ἀναμενόμενος Χριστός καί ἔτσι πρέπει νά τὸν δεχθῶν, ὡς τὸν ἀληθινὸ καί πραγματικὸ Μεσσία. Τῆ μεσσιανικότητά, λοιπόν, τὴν ἀνθρωπότητα ἀλλὰ καί τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ Χριστοῦ θέλει νά τονίσει ὁ Ματθαῖος στή γενεαλογία του.

Ποιά, ὅμως, εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση τῆς εὐαγγελικῆς διήγησης: «Ἰακώβ δέ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός»;

Πῶς δηλαδή γενεαλογεῖται ὁ Ἰωσήφ, ἀφοῦ αὐτὸς

«οὐδεμίαν μετουσίαν εἶχε πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ»; Γιατί δέ γενεαλογεῖται ἡ Θεοτόκος; Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ ἑβραϊκὸς νόμος δὲν ἐπέτρεπε κάτι τέτοιο. Οἱ γυναῖκες δὲ συμμετεῖχαν στή γενεαλογία. Ἀλλὰ ὁ νόμος ταυτόχρονα ὑπαγόρευε τὸ «ἀπὸ ἑτέρας φυλῆς (τῶν Ἑβραίων) ἢ πατριᾶς μὴ λαμβάνειν γυναῖκας». Ἔτσι, καταχωρίζοντας ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸν Ἰωσήφ στὸν κατάλογο, συνεισάγει οὐσιαστικά στὸ γενεαλογικὸ δένδρο καὶ τὴν Παναγία, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἀνῆκε στὴν ἴδια μὲ τὸν Ἰωσήφ φυλὴ καὶ πατριὰ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κείμενο εὐστοχα μνημονεύει: «Ἐξ ἧς καὶ ὄχι ἐξ οὗ ἐγεννήθη ὁ Χριστός».

Γιατί ὅμως ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ ὁ Ἰωσήφ ὡς ὁ «ἄνδρας Μαρίας», ἀφοῦ «οὐδὲν πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ συντελεῖ» (Θεοφύλακτος Βουλγαρίας), καὶ ἡ Μαρία ὡς «γυναίκα» τοῦ Ἰωσήφ; Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ παραξενεύει, διότι, ἂν μεταφερθοῦμε στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, αὐτὲς οἱ λέξεις ἀποτελοῦσαν τύπους γλωσσικὸς καὶ ἔθιμικὲς προσφωνήσεις γιὰ τοὺς Ἑβραίους.

Αὐτὸ, ἐπομένως, πού πρέπει νὰ ἔχομε ὑπόψη μας εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς στὴν πραγματικότητα «συνεχώρησε» νὰ μνηστευθεῖ ὁ Ἰωσήφ τῆ Μαρία καὶ νὰ φέρει τὸ σῆμα, ὄχι τὴν πράξη τῆς συζυγίας, ὥστε νὰ ἀποβεῖ ὁ δίκαιος αὐτὸς ἄνδρας, κηδεμόνας-προστάτης τῆς στή βέβαιη συμφορὰ τῆς. «Τὸ διασωθῆναι τὴν Παρθένον καὶ ὑποψίας ἀπαλλαγῆναι πονηρᾶς», ἐπεξηγεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Ὁ νόμος τότε ἦταν ἀδέκαστος καὶ κέλευε ἡ μοιχαλίδα νὰ παραδειγματίζεται, νὰ καταγγέλλεται καὶ νὰ λιθοβολεῖται. Καὶ αὐτὸ σίγουρα θὰ συνέβαινε, ἂν ἡ Θεοτόκος «εὕρισκετο ἐν γαστρί», ἀπόντος ὅμως ἀνδρός. Ἔτσι ὅλα αὐτὰ ἐπισυμβαίνουν καὶ γιὰ νὰ στομωθεῖ ὁ διάβολος ἀλλὰ καὶ νὰ διαλάθει ἡ Μαρία τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ρόλο διαμνύει πρὸς τὸν Ἰωσήφ καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου. Ὅτι δηλαδὴ ἡ Θεοτόκος, ὄχι μόνον ἀθῶα «παρανόμου μίξεως» ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄρρητο καὶ θεϊτερο τρόπο ἐκ Πνεύματος Ἁγίου συνέλαβε. Ἔτσι, «μὴ γὰρ ὑπολάμβανε Ἰωσήφ, ὅτι ἐπεὶ ἀπὸ Πνεύματός ἐστιν ἡ σύλληψις, ἀφήσεις τὴν Παρθένον ἀβοήθητον. Ἀλλὰ ὑπουργήσεις (θὰ ὑπηρετήσεις) αὐτὴν ἐν ἀπασί» (Ἰω. Χρυσόστομος). Καὶ ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος ὁ Ἰωσήφ, δηλαδὴ πλήρης ἀρετῶν, καὶ ἀντιλαμβάνεται τὸ ρόλο του καὶ ὑπακούει.

Καί, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι ὁ Ἰωσήφ ὑπηρετεῖ τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ, προσθέτει ὁ Ἄγγελος, «προλέγων τὰ τοῦ μέλλοντος»: «Τέξεται υἱόν». Ἔτσι, προαναγγέλλονται γεγονότα, ὥστε νὰ διασκεδάσει τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ καθενὸς μας κάθε ἀμφιθυμία.

Ἀλλὰ, ὁ ἄγγελος «οὐκ εἶπε τέξεται σοι, ἀλλ' ἀπλῶς τέξεται». Γιατί; Ἐπειδὴ αὐτός, πού ἐπρόκειτο νὰ γεννηθεῖ, δὲν προερχόταν οὔτε καὶ ἀνῆκε σὲ ἄνδρα, τὸν Ἰωσήφ.

Ἀσφαλῶς, κατὰ τὸ νόμο, ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται ὁ Ἰωσήφ γεννήτορας τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἄγγελος διακελεύει τὸν Ἰωσήφ νὰ δώσει τὸ ὄνομα τοῦ

Παιδίου «Ἰησοῦς», πού σημαίνει «σωτήρας». Καί, γιὰ νὰ γίνει ἀκόμη πειστικότερος ὁ Ἄγγελος, παραπέμπει τὸν Ἰωσήφ στὴν προφητικὴ ρήση τοῦ Ἡσαΐα, ὁ ὁποῖος ὀκτακόσια χρόνια πρὶν, προαναγγέλλει τὸ «μέγα σημεῖον»: «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ» (7,14). Ἔτσι ἡ σύζευξη τῶν ὀνομάτων «Ἰησοῦς» καὶ «Ἐμμανουήλ» γίνεται ἐξεπίτηδες ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ, γιὰ νὰ διαμνύσει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ Θεάνθρωπος καὶ Σωτήρας.

Ἀλλὰ καὶ πῶς ἐρμηνεύεται ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ματθαίου: «καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱόν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον»; Μήπως ἀφήνεται νὰ νοηθεῖ ὅτι, μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰωσήφ «ἔγνω» ὡς σύζυγός του τὴ Θεοτόκο, ὅπως βλάβσημα κάποιοι ὑποστηρίζουν; Ὁχι, ἀσφαλῶς. Γιατί, διδάσκει καὶ ὁ δικὸς μας Ἅγιος Ἐπιφάνιος, «ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσήφ, μετὰ ἀπὸ τόσα θαυμαστά γεγονότα, τὰ ὁποῖα βίωσαν, γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ δικό τους ρόλο, πῶς θὰ προχωροῦσαν σὲ γάμο, ἀφοῦ ἄλλος, ἀνώτερος, ἦταν ὁ σκοπὸς τῆς μνηστείας τους;». Ἄλλωστε ὁ Ἰωσήφ, πάλι, κατὰ τὸν ἅγιο Ἐπιφάνιο, ἦταν ὀγδόντα ἐτῶν χῆρος, ὅταν μὲ κλῆρο μνηστεύθηκε τὴ Θεοτόκο.

Ὡστόσο, τὸ «ἕως οὗ», τὸ ὁποῖο σκανδαλίζει κάποιους, πρέπει νὰ ξέρομε ὅτι ἀποτελεῖ διατύπωση συνήθη στὰ κείμενα τῆς Γραφῆς, χωρὶς καὶ νὰ σημαίνει διορισμένο χρόνο. Καὶ παραπέμπουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στὶς βιβλικὲς ἀναφορές, ὅπως π.χ. «ὁ κόραξ (τοῦ Νῶε) οὐχ ἐπέστρεψεν ἕως οὗ ἐξηράνθη ἡ γῆ» (Γεν. ν' 7), πού δηλοποιεῖ ὅτι οὐδέποτε μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψε. Καὶ στὸ «κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου» (Ψαλμ. 71, 7), πού σημαίνει ὅτι πάντοτε ὁ Χριστὸς θὰ βασιλεύει.

Αὐτὸ, ὅμως, πού πρέπει, περαίνοντας τίς σύντομες αὐτὲς προσεγγίσεις, νὰ ὑπογραμμίσουμε εἶναι ὅτι τὸ τῆς Κυριακῆς, πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἀνάγνωσμα, ἀποτελεῖ συνάμα τὸ πρῶτο κεφάλαιο καὶ τὸν πρόλογο τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου. Καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς εὐστοχα, μὲ ὅσα γράφει, σκοπεύει καὶ δηλοποιεῖ τὴ σχέση τῶν δύο Διαθηκῶν, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς. Ἔτσι θεόπνευστα διερμηνεύει ὅτι ἡ μία, ἡ Παλαιά, ἐκβάλλει στὴν ἄλλη, τὴν Καινή, καὶ ὅτι ἡ δευτέρα, ἡ Καινή, ἐρμηνεύει τὴν πρώτη, τὴν Παλαιά. Ἄρα οἱ δύο Διαθῆκες εἶναι ἰσόκυρες καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει οὔτε νὰ ἐρμηνευθεῖ ἡ μία χωρὶς τὴν ἄλλη. Αὐτὴ τὴ Βιβλικὴ θεώρηση καὶ ἀρχὴ διδάσκουν ὅλοι οἱ Πατέρες.

Ἀλλὰ πάνω ἀπὸ ὅλα τὸ πρώτιστο καὶ καίριο γνώρισμα τοῦ κειμένου τῆς περικοπῆς εἶναι ὅτι ὁ Ματθαῖος ὡς κέντρο ἀναφορᾶς του προβάλλει τὸ διαχρονικὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Διακρῦπτει ὅμως ταυτόχρονα ὅτι καὶ οἱ δύο Διαθῆκες, Παλαιά καὶ Καινή, ἐπισημαίνουν καὶ διαμνύουν ὅτι κύριο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ διαχρονικὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ σωτηρία του! ■